

Kommunal planstrategi for Nome kommune

2024 - 2027



NOME
KOMMUNE

Innhold

Hva er kommunal planstrategi?	3
Hvor er vi?	4
Nomes viktigste utviklingstrekk	5
Sosial bærekraft	6
Økonomisk bærekraft	7
Miljømessig bærekraft	8
Hvor skal vi?	9
Satsinger for kommunestyreperioden	10
Sosial bærekraft: Inkludering og like muligheter	11
Økonomisk bærekraft: Nome i vekst	12
Miljømessig bærekraft: God klima, miljø og naturressursforvaltning	13
Hvordan skal vi komme dit?	14
Planoppgaver 2024 - 2027	15
Interkommunalt samarbeid	18



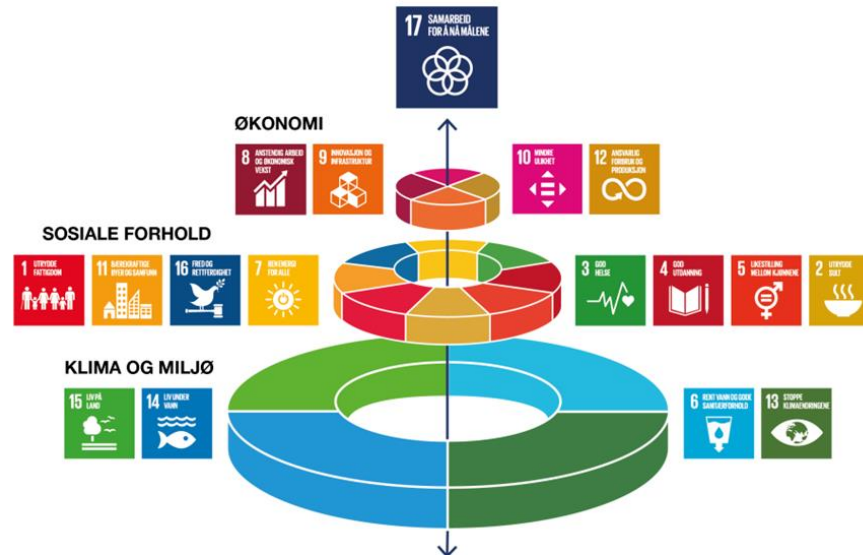
Hva er kommunal planstrategi?



Planstrategien er kommunestyrets styringsdokument der kommunestyret velger strategisk retning for sin periode. Nome kommune utarbeider en kommunal planstrategi for perioden 2024 – 2027 med hjemmel i plan og bygningslovens § 10-1. I planstrategien skal det gå fram om kommuneplanen bør revideres og om det er behov for andre planer i tillegg.

Til grunn for planstrategien ligger politikken som kommunestyret er valgt inn på, samt utfordringsbildet. Dette går fram av kunnskapsgrunnlaget (www.nome.kommune.no). Planstrategien bygger på en analyse av utfordringer og muligheter som kreves for å utvikle Nome samfunnet i bærekraftig retning.

FNs bærekraftsmål er ikke fullt innarbeidet i Nome kommunes strategier og planer. Nome er i gang med å utarbeide en bærekraftsrapport som viser hvordan kommunen lykkes i å oppnå bærekraftig utvikling. Planen er å ta denne rapporten i bruk når handlingsdelen skal rulleres i 2025.



Hvert fjerde år legger regjeringen frem nasjonale forventninger for hvordan lokal og regional planlegging skal sikre bærekraftig utvikling i hele landet. Fylkeskommunene og kommunene skal følge opp forventningene i sitt arbeid med planer og strategier. De nasjonale forventningene for 2023–2027 er delt inn i fem deler: samordning, sosial, økonomisk og miljømessig bærekraft, samt samfunnstrygghet

Regjeringen viser til viktige utfordringer for kommunene fremover, blant annet med å nå bærekraftsmålene, om reduserte klimagassutslipp og bevaring av karbonrike arealer, ansvarlig forbruk, ressursbruk, bevaring av natur og naturmangfold og mindre ulikhet. I tillegg vil kommunene møte store samfunnsutfordringer som aldrende befolkning med større forventet omsorgsbehov og mangel på arbeidskraft innen ulike tjenesteområder i kommunene.

Hvor er vi?



Nomes viktigste utviklingstrekk



Syssetting



Andel sysselsatte i prosent av befolkningen



63 %

Hele Norge



66 %

Ansatte i helse og omsorg (prosent av alle kommunalt ansatte)



49 %



45 %

Demografi



Andel av befolkningen i yrkesaktiv alder (20-66 år)



Nome
59 %



Hele Norge
61 %



Nome
30 %
av befolkningen er over 60 år



Hele Norge
24 %
av befolkningen er over 60 år

Utenforskap



Nome

25 %

Utenforskap



Hele Norge

21 %

Utenforskap



Nome

15 %

Barn i familier med vedvarende lavinntekt

Hele Norge

12 %

Barn i familier med vedvarende lavinntekt

20 %

Frafallsrate VGS

Kommunen ligger 3 prosentpoeng lavere enn landsgjennomsnittet

Økonomi



Handelslekkasje i bo- og arbeidsmarkedsregion: 1 %

1 %



84 %
Andel lånegjeld

Nome

28 %
Andel kun grunnskole

Hele Norge

25 %
Andel kun grunnskole

Plan og regulering

Har / Har ikke



Regulert næringsareal



Regulert boligareal

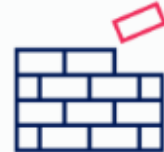


Sentrumsutvikling



Infrastruktur

Har / Har ikke



Hovedvei



Togstasjon/hurtigbåtkai



Flyplass



Videregående skole



Sosial bærekraft



Nome har hatt relativt stabilt folketall de siste årene. I perioden 2019 – 2023 økte folketallet med 0,3 % eller 21 personer. Samtidig er alderssammensetningen i ferd med å endre seg mye, med en stadig lavere andel unge og en høyere andel eldre. Det har ført til økt behov for helse- og omsorgstjenester. Færre innbyggere i arbeidsfør alder påvirker tilgang på arbeidskraft, og færre yngre påvirker barnehage- og skolestruktur.

Nome har hatt fødselsunderskudd og netto innenlands fraflytting over mange år. De siste årene har kommunen hatt særlig flyttetap til Skien, Midt-Telemark og Oslo. Det er derfor nettoinnvandring som har bidratt til å opprettholde folketallet i Nome. 12 % av befolkningen i Nome er innvandrere, og det er flest med bakgrunn fra Polen, Nederland og Syria.

Utenforskap handler om å befinne seg utenfor ulike arenaer eller fellesskap i samfunnet vårt. 9,7 % av innbyggerne i alderen 15 og 29 år er utenfor arbeid og utdanning i Nome. Andelen har gradvis bedret seg i perioden fra 2016 da andelen var på 13,6 %.

Likevel er andelen mellom 20 og 66 år som står utenfor arbeid og utdanning på 25 % (andel som er ufør er ikke medregnet), noe som er over landsgjennomsnittet. Andelen er langt høyere blant innvandrere enn i befolkningen ellers. Nome har tatt imot og bosatt mange flyktninger de siste årene. Det er et mål at innvandrere tidlig skal integreres i samfunnet og bli økonomisk selvstendige. Manglende integrering er en viktig årsak til utenforskap.



Den kanskje største folkehelseutfordringen Nome står ovenfor, er sosial ulikhet i helse. Sosial ulikhet i helse fører til at sykdomsbyrden øker og er skjevt fordelt i befolkningen.

Forskjellen i forventet levealder mellom de som har lav utdanning, lav inntekt og/eller står utenfor arbeidslivet, utgjør både mange leveår og lavere livskvalitet. Vi ser særlig store ulikheter i symptomer på psykiske plager relatert til utdanningsnivå.

Når ungdom og unge voksne faller ut av utdanning og arbeidsliv blir dette sårbart både for dem det gjelder, men også fordi samfunnet taper nødvendig arbeidskraft og samtidig får økt belastning på helsevesenet. Dette illustreres ved at cirka 30 % av befolkningen i Nome som er i arbeidsfør alder, står utenfor arbeidslivet. Denne utfordringen vil kunne gi vesentlige utfordringer de nærmeste årene.

Andelen barn med barnevernstiltak er signifikant høyere i Nome enn resten av landet, og det har vært en stigning de siste to årene. Det er også flere barn som bor i familier som mottar sosialhjelp enn landsgjennomsnittet.

Økonomisk bærekraft

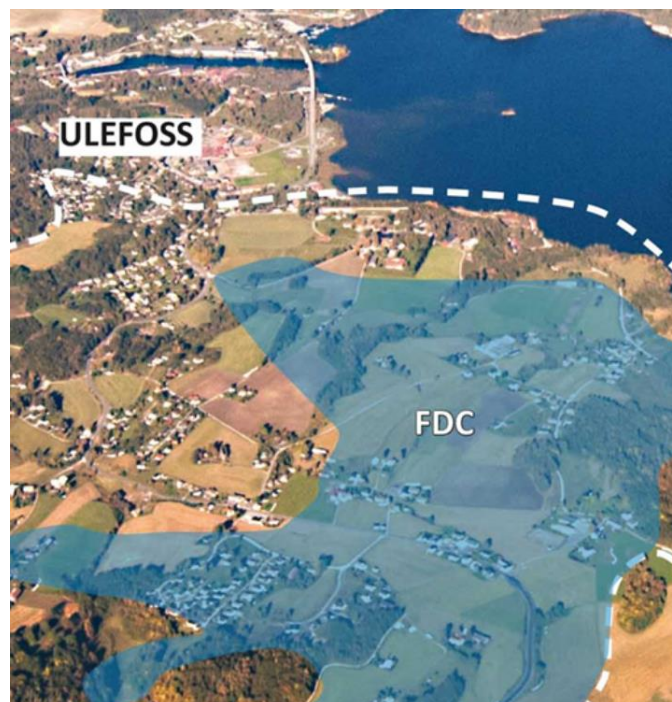


Det har blitt færre arbeidsplasser i Nome siden 2014. Nedgangen har vært spesielt sterk i næringslivet, men Nome har også fått færre arbeidsplasser i det offentlige. Antall arbeidsplasser samlet sett har stått omtrent stille i de to siste årene.

Nome er en industrikommune der de tre største arbeidsplassene i privat sektor er Ulefos AS, Bandak AS og Aarsleff Fundamentering og boring AS som samlet står for 21,5 % av arbeidsplassene i privat sektor.

Primærnæringene utgjør en stadig mindre del av sysselsettingen i Nome, men spiller likevel en sentral rolle i å opprettholde bosetting og verdiskaping i distriktene.

Den største arbeidsplassen i Nome er likevel kommunen selv, som har 542 årsverk i 2022. Kommunen og flere bedrifter i kommunen har utfordringer med å rekruttere kompetent arbeidskraft.



Fensfeltet i Nome har de siste årene fått nasjonal og internasjonal interesse. Det er vedtatt en egen strategi for Fensfeltet, der utviklingen av en bærekraftig mineralindustri skal komme hele Nome til gode. Kommunen jobber nå med konsekvensutredninger for å finne areal for plassering av mineralparken som gir minst mulig negative konsekvenser og best mulig positive ringvirkninger.

Det er ventet at med etablering av ny mineralnæring så vil andel arbeidsplasser vokse i kommunen, og med det behov for flere boliger.

Nome kommune har inntekter omtrent på landssnittet. Likevel har vi ofte utfordringer med å få budsjettene i balanse. Færre yrkesaktive, større andel eldre og utenforskap som legger press på barnevern og sosial vil kreve tøffe prioriteringer. Samtidig øker vedlikeholdsetterslepet på vann, avløp, eiendom og vei. Å bruke knappe offentlige midler riktig vil kreve mye av oss. Samtidig må forventningene til hva kommunen kan levere av tjenester i framtiden justeres.

Nome har et mangfoldig idretts- og kulturtilbud med høy aktivitet og deltagelse. Frivilligheten og dugnadsånden står sterkt i kulturen og dette samarbeidet bidrar til inkludering og til å motvirke ensomhet og utenforskap. Kulturaktiviteter skaper også attraksjoner og gir bolyst.

Miljømessig bærekraft



FNs bærekraftsmål er førende for kommunal planlegging. Perioden som kommer nå er svært viktig. Det gjelder særlig følgende mål som skal være oppnådd innen 2030:

FNs bærekraftsmål nummer 2 Utrydde sult -

Krav til kommunene: Et sterkt jordvern som bidrar til å nå målet om redusert omdisponering av dyrka og dyrkbar mark, og at jordbruksareala holdes i hevd og nyttes til matproduksjon

FNs bærekraftsmål nummer 13 Stoppe

klimaendringene: Ha oppfylt Norges klimamål om å kutte klimagassutslippene med minst 55 %.

FNs bærekraftsmål nummer 15 Liv på land: Ha fulgt opp FNs naturavtale: Verne 30 % av all natur på land. Verne eller bevare 30 % av verdens hav, innsjøer og elver. Restaurere 30 % av all natur som er delvis ødelagt.

Areal er en begrenset ressurs og arealbruk er hovedtrusselen mot naturgrunnet vårt. For å sikre en bærekraftig arealbruk er det viktig å ha et oppdatert og godt kunnskapsgrunnlag.

Nome kommune har fått bistand fra Telemark fylkeskommune og fått utarbeidet eget arealregnskap for allerede vedtatte arealplaner.

Gjennom regionale vannforvaltningsplaner er det satt mål om at alt vann, både i elver, innsjøer og grunnvann i Nome, minst skal opprettholde eller oppnå god kjemisk og økologisk tilstand.



Det ligger her en rekke uløste oppgaver med tanke på mulig forurensning til vann, særskilt i forhold til tilsyn og kontroll med spredte avløp som kommunen foreløpig ikke har en tilstrekkelig ordning for.

Nome kommune har flere elvekraftverk hvor det produseres ren fornybar kraft. De siste årene har solkraft og vindkraft kommet som et supplement til vannkraft og etablering av slike kraftanlegg kan øke energiproduksjonen som vårt fylke har behov for.

Slike anlegg krever utbygginger som beslaglegger betydelige arealer og det foreligger flere initiativ for slike anlegg i vår kommune.

Måten vi bruker arealene på har også påvirkning på klima. Klimaendringene fører til mer villere og våtere vær, noe som igjen kan føre til flom og skade på eiendom og infrastruktur. Flere hendelser med ekstremvær de siste årene viser at arealbruk og tilpasning til et endret klima vil gi utfordringer på flere områder.

Hvor skal vi?



En bærekraftig utvikling i Nome



Nome kan jobbe bedre med velferd og bærekraftig verdiskaping ved å legge til rette for fornybar energiproduksjon og grønn verdiskaping. Fensfeltet komme til å påvirke Nome i svært stor grad framover og kommunen har derfor valgt å sikre kommunal styring på utviklingen gjennom å ta en aktiv rolle i prosessen med eventuell utvinning av mineraler. Det er viktig at dette spørsmålet får en god og rask løsning slik at lokalsamfunnet kan få ro til å se framover.

Nome har så langt ikke lyktes med å være attraktive for tilflytting, men en eventuell utvinning på Fensfeltet vil antagelig føre til arbeidsplassvekst og med det behov for riktige boliger. Det er fortsatt langt fram til kommunen får avklart om det blir utvinning. Kommunedirektøren vurderer at selv om det er langt fram er disse endringene så grunnleggende for kommunen at det er nødvendig å være føre var. Nome kommune er klar over hva som skjer og har alle muligheter til å forberede seg godt.



Nome må være en aktiv arealplanlegger med klare og presise krav og prioriteringer. Klima, natur og miljø for framtida må følges opp gjennom langsiktige arealstrategier som sikrer riktig arealutnyttelse i forhold til behov. Kommunen har ikke slike strategier i dag, og mangler derfor mål og plan for å redusere arealnedbygging, omdisponering og nedbygging av karbonrike arealer og sikring av natur og naturmangfold. Kommunen har hatt fokus på gang, sykkel og kollektiv, men det er ikke fulgt opp med nødvendige tiltak. Avstanden mellom funksjoner i sentrum er økt i Lunde ved at sentrum er trukket ut mot FV 359.

God tilrettelegging for gange og sykling øker sjansen for at folk beveger seg mer og med det får bedre helse.

Kommunens viktigste grep for klimakutt er å legge til rette for mindre bruk av bil og mer karbonlagring. Begge deler krever at kommunen ikke bare er en god arealforvalter, men også at kommunen sikrer seg de rette rammene og er aktiv med tiltak for å redusere biltrafikken. Den mest effektive måten å gjøre det på er der hvor man kan løse flere utfordringer samtidig. I Nome vil det være i sentrumsområdene.

En mer aktiv kommune i sentrum vil kunne løse denne utfordringen samt bedre folkehelsen. Et godt tilrettelagt sentrum kan være en arena for inkludering og det kan skapes ny næring og aktiviteter som gir flere mulighet til å delta på egne vilkår. Oppfølging av eldre kan bli mer effektiv når reiseavstandene kuttes ned, og de eldre kan ha mer nytte og glede av å bo nærmere hverandre. Korte avstander mellom boligene og gangavstand øker også mulighetene for frivillig hjelp og støtte i hverdagen.

Utfordring

Nome må ha trygge og inkluderende lokalsamfunn med riktige boliger. Sentrum må være et attraktivt bosted for de som trenger nærhet til tjenester og sosialt samvær uten å være avhengig av bilen.

Strategi

Kommunen skal bruke virkemiddelapparatet sitt på en slik måte at kommunen er en aktiv boligaktør som samtidig bygger gode uterom i sentrum enten alene eller i samarbeid med private.

Utfordring

Rus og mental uhelse ødelegger liv og skaper utfordringer for de kommunale tjenestene.

Strategi

Alle ansatte i kommunen skal være oppmerksomme og vite hvordan de skal reagere slik at problematiske forhold kan fanges opp på et tidlig stadium og formidles til kommunens virkemiddelapparatet for å sikre tidlig innsats.



Muligheter

Tidlig innsats og forebygging, samt aktiv tilrettelegging for riktige sentrumsboliger og sentrumsutvikling er Nomes nøkkel for en sosial og miljømessig bærekraftig utvikling.

Utfordring

For stor andel faller utenfor arbeid og utdanning.

Strategier:

Styrke arbeidet med tidlig innsats og laget rundt barn og unge. Ta i bruk eksisterende verktøy og finne nye måter å samhandle med relevante aktører.

Utfordring

Flere eldre øker forsørgerbyrden.

Strategi:

Legge til rette for et aldersvennlig samfunn

Utfordring

For høy andel barn og unge har utrygge oppvekstvilkår.

Strategi:

Kommunen har fokus på tidlig innsats og lavterskel tiltak.

Utfordring

Nome må være attraktiv for ny næring slik at det kan bli flere arbeidsplasser og mindre utenforskap.

Strategi

Næringsareal skal konsentreres rundt hovedtransportbåndet og kommunal infrastruktur.

Utfordring

Hvis det blir mineralutvinning fra Fensfeltet vil det bety en stor omveltning for kommunen i alle deler av samfunnet.

Strategi

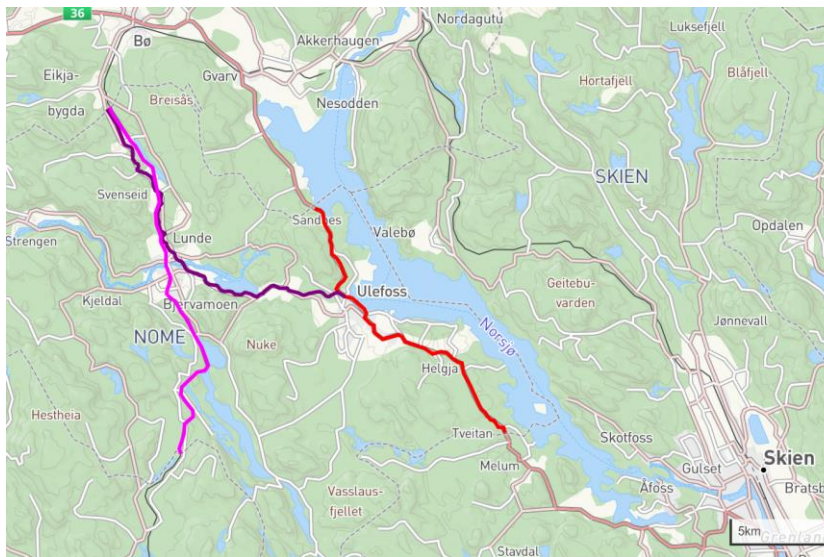
Kommunen skal fortsatt ha kontroll på prosessen og kommunestyret skal vurdere alle milepæler. Arbeidet med Fensfeltet skal være tverretattlig slik at alle tjenesteområdene er kjent med hvilke utfordringer de kan møte.

Utfordring

Mangel på kompetent arbeidskraft.

Strategi

Beholde, rekruttere og utvikle kompetanse i organisasjonen.



Hovedtransportbåndet med jernbanen

Muligheter

Aktiv tilrettelegging for riktige næringsareal og grønn arbeidsplassvekst langs hovedtransportbåndet er Nomes nøkkel for økonomisk og miljømessig bærekraftig utvikling.

Utfordring

Strammere kommuneøkonomi.

Strategi

Handle nå og planlegge langsiktig.

Utfordring

Planleggingen må være effektiv for å sikre bærekraftig utvikling i kommunen.

Strategi

Kommuneorganisasjonen skal være i stand til å gjennomføre effektive tiltak og planstrukturen skal være bygget opp på en måte som både er mulig å håndtere og som gir ønsket resultat.

Utfordring

Kommunen må legge til rette for fornybar energiproduksjon og grønn verdiskaping.

Strategi

Nome kommune skal være en aktiv arealplanlegger med klare og presise krav og prioriteringer etter prinsippet om minst mulig negative konsekvenser og mest mulig positive ringvirkninger.

Utfordring

Nome har få attraktive næringsareal og boligområder.

Strategi

Kommunen vurderer ny arealbruk etter at kommunen har vedtatt arealstrategi i kommuneplanens samfunnsdel. Arealformål endres når det gir mest mulig positive ringvirkninger for Nome-samfunnet som helhet, og minst mulig negative konsekvenser for natur, miljø og samfunn.



Utfordring

Nome må planlegge for et trygt og grønt samfunn.

Strategi

Kommunen skal revidere kommuneplanens arealdel i kommende periode, med oppstart etter at det er avklart om og i så fall hvor det blir etablert næringsområde for mineralutvinning og annen areal- og energikrevende næring.

Utfordring

Kommunen har regulert næringsareal som ligger utenfor de mest brukte transporttraseene og som enten ikke er tilkoblet kommunal infrastruktur eller hvor slik tilkobling vil bli veldig ressurskrevende.

Strategi

Næringsområder konsentreres til hovedtransportbåndet og i områder hvor kommunal infrastruktur kan etableres på en effektiv måte slik at det kommer flere til gode.

Muligheter

Riktig arealbruk som gir mest mulig positive ringvirkninger og minst mulig negative konsekvenser er Nomes nøkkel til å lykkes med en sosial, økonomisk og miljømessig bærekraftig utvikling.

Utfordring

Nome må redusere tap av karbonlagre og natur, men samtidig ha riktige arealer tilgjengelig.

Strategi

Kommunen endrer ikke arealformål før kommuneplanen er revidert og det er gjort en helhetlig vurdering av hvilket alternativ som gir mest mulig positive ringvirkninger for Nome-samfunnet og minst mulig negative konsekvenser for natur, miljø og samfunn.

Planlegging i Nome 2024 - 2027



Planbehov 2024-2027



Kommunal planstrategi for Nome i perioden har to hovedfokus: Redusere planmengden og handle.

Minimumskravet til kommunal planstrategi er å vurdere om kommuneplanens samfunnsdel og arealdel skal revideres. Samfunnsdelen revideres med oppstart høsten 2024. Arealdelen revideres når samfunnsdelen med arealstrategi og vurdering av øvrige planbehov er vedtatt, etter at det er avklart om og i så fall hvor det blir næringspark i forbindelse med mineralutvinning. Etter at samfunnsdelen er vedtatt skal kommunestyret vurdere ytterligere planbehov og evt revisjon av kommunal planstrategi.

Minimumsnivå krever en mer effektiv og godt forankret planprosess som er direkte koblet til revisjon av handlingsdelen, budsjett og økonomiplan. For å planlegge godt må kommunen til enhver tid ha oppdatert kunnskapsgrunnlag. Dette ligger på www.nome.kommune.no og oppdateres etter hvert som kommunen oppdager nye behov.

Kommunens planlegging bygger på kunnskap om risiko og sårbarhet (ROS). Overordna ROS utarbeides i samarbeid med Midt- Telemark kommune. Deretter revideres beredskapsplan og helseberedskapsplan.

Det er behov for følgende planer for å sikre gjennomføring av strategiene:

- Kommuneplanens samfunnsdel, som blant annet dekker disse temaene:
 - Folkehelse
 - Bærekraft
 - Klima og miljø
 - Oppvekst
 - Helse og omsorg
 - Samfunnsutvikling
 - Ruspolitisk handlingsplan inkluderes jf eget vedtak
- Kommuneplanens arealdel, som blant annet dekker disse temaene:
 - Områdeplan for Fensfeltet grønn mineralpark, forutsetter politisk vedtak
 - Kulturmiljø og kulturlandskap med lokalt og nasjonalt vern
 - Vurdering av næringsområder
 - Planvask av tidligere arealformål der det ikke har skjedd ønsket utvikling
 - Vurdering av infrastruktur
 - Areal for energiproduksjon

- Kommuneplanens samfunnsdel skal rulleres med oppstart høsten 2024. Kommunen innarbeider overordna og sektorovergripende planlegging i kommuneplanen. Kommuneplanens arealdel skal rulleres når samfunnsdelen er vedtatt.
- Kommunen skal planlegge så mye som nødvendig og så lite som mulig. Derfor skal lovpålagte planer og kunnskapsgrunnlag prioriteres og virksomhetene gjennomfører detaljplanlegging gjennom økonomiplanarbeidet hvor budsjett og økonomiplan utgjør handlingsdelen.
- Kommunen vil skape felles forståelse og arbeidsmetoder ved å etablere nettbasert kunnskapsgrunnlag og felles analyseverktøy til bruk inn mot planleggingen.
- De neste sidene viser hvordan den nye planprosessen skal gjennomføres.



FNs BÆREKRAFTSMÅL

Dette er Nome i tall og fakta

Folkehelsa i Nome

Kommunal planstrategi

Kommuneplanen
Samfunn

Kommuneplanen
Areal

Handlingsdelen,
årlig revisjon
budsjett og
økonomiplan

Behov og
utfordringer

Handle

Regnskap og
rapport

Strategi for planleggingsarbeidet i Nome

Nome kommune skal fokusere planarbeidet på det kommunen kan gjøre noe med, altså de områdene som kommunen har myndighet, styringsrett eller ansvar for på ulike nivå. Dette er:

- Det vi produserer (tjenester)
- Det vi organiserer (kompetanse, arbeidsgiver, organisasjonsstruktur, ledelse, samarbeid)
- Det vi eier (IKS, AS, stiftelser, formålsbygg, infrastruktur, løsøre)
- Det vi forteller (omdømmet vi bygger gjennom menneskemøter, internmøter, egenprodusert og mediert informasjon)
- Det vi forvalter (lovverket gjennom saksbehandling, arealforvaltning, vedtak, ulovlighetsoppfølging)
- Det vi bestemmer (strategier, planer, arealbruk, bestemmelser)

Lovpålagt planlegging skal ha forrang framfor annen planlegging

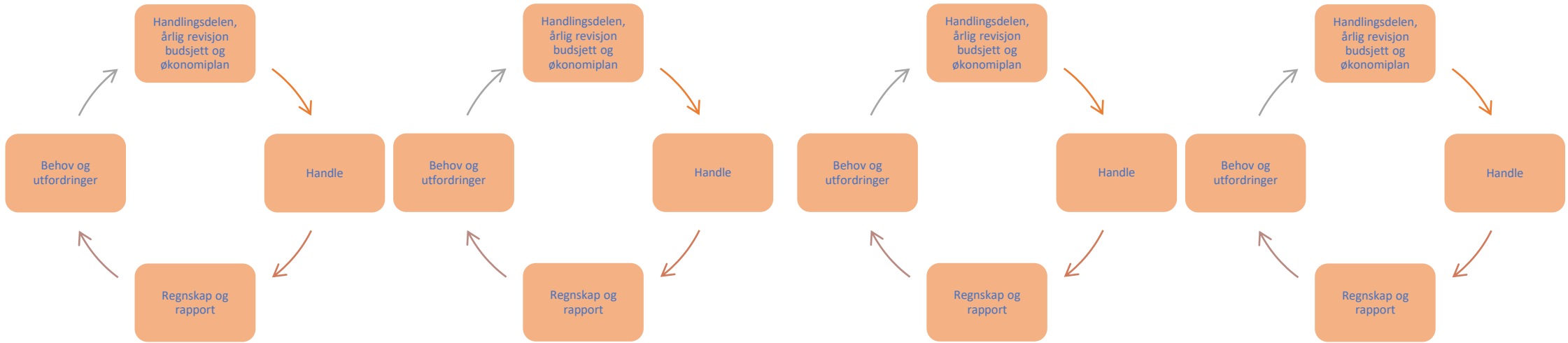
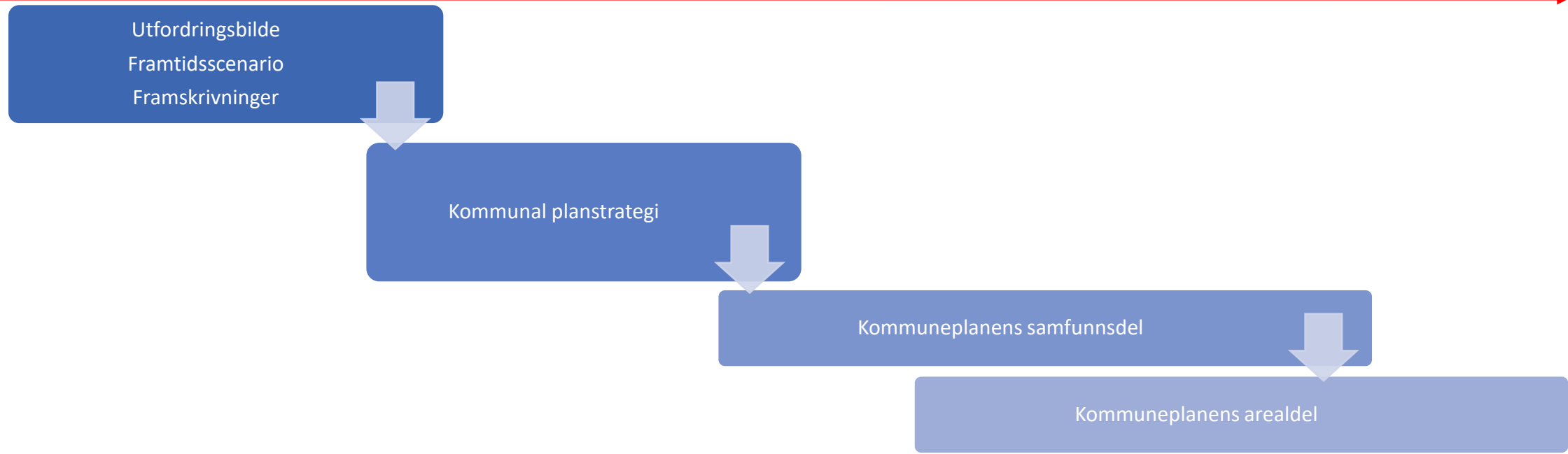


Forberede

Sette mål og strategier

Planlegge

Handle



Interkommunalt plansamarbeid

Nome har følgende tematiske planer sammen med andre kommuner:

- Digitaliseringsstrategi
- Strategisk Næringsplan for kommunene Nome og Midt-Telemark (inkl reiseliv, landbruk, MTNU)
- Handlingsplan for strategisk næringsplan (revidert 2024)
- Beredskapsplan for miljørettet helsevern (Hjartdal, Midt-Telemark, Nome og Notodden)
- Digitaliseringsplan for oppvekst (Midt-Telemark og Nome, vedtatt 2024)

Behov for oppfølging/rullering:

- Kommunen vurderer plangrep som rullering eller utarbeidelse av ny plan etter at ny samfunnsdel er vedtatt. Da først kan interkommunale strategier og planer følge opp kommunestyrets vedtatte mål for samfunnsutvikling.



Telemarksplanen

Telemarksplanen 2024 - 2028 er fylkeskommunens overordnede styringsdokument og beskriver den ønskede retningen for samfunnsutviklingen i Telemark. Nome kommune sin planstrategi er bygd opp etter samme mal som Telemarksplanen, og det er naturlig at Nome kommune ser til regionale planer og strategier for å løse lokale utfordringer.

Et av hovedpunktene i Telemarksplanen er samarbeid for å nå målene. Her ønsker Telemarks fylkeskommune å jobbe sammen med kommuner og andre viktige aktører for å løse de store samfunnsutfordringene. Fylkeskommunen har allerede opprettet flere partnerskap og nettverk og vurderer fortløpende behov for flere. Det er naturlig at Nome kommune deltar der vi har sammenfallende interesser eller utstakt samarbeid med Telemark fylkeskommune om mål og satsninger.